

انزل الله على محمد بن عبد الله
 في القلعة الاولى في سنة ١٠٠٠
 من الهجرة النبوية
 في يوم الاثنين
 في شهر ربيع الثاني
 في سنة ١٠٠٠
 من الهجرة النبوية

انزل الله في زمن ملك العاد

بسم الله
 الحمد لله
 رب العالمين
 في سنة ١٠٠٠
 من الهجرة النبوية

(رواية عمال)

الحمد لله رب العالمين
 في سنة ١٠٠٠
 من الهجرة النبوية

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

اللَّهُمَّ أَنْصِرْهُ وَأَعِزَّهُ

دُعَاءِ دَوْلَتِ حَامِ مَصْلِحِ

یا رب مٹو توں حاکمہ دولت زیاد مینس غازی جمالہ تھکسہ عزت زیاد مینس

اقبال کہ بخت ہمیشہ بٹن تھانے دمان عالم لوازیہ ایم کسہ شہرت زیاد مینس

پر قدر و گارہ رحمتہ انعام گویس ام آنہ صبح و شام عبادتہ ہمت زیاد مینس

آنہ تخت خدایہ عیبہ حفاظت لوں مینس

آنہ بختہ، قدرہ، شانہ جلالت زیاد مینس

۲
اَنْدُلُ لُو رَا حَتَّه كَا بَانَ كُجُوچ مِيوَن مِي مَبِيس لُو اَنْه وَفَا كَه عَجْرَت زِيَاد مَنَس

مَسِيدَه كَه تَحْمَه شَرَا فْتَه ذَات اَنْتَه كَمِي بِلَه اَنْه شَاهِي خَا رَزَانَه شَرَا فْتَه زِيَاد مَنَس

وَشِيَا كَه دِيْنَه عَزْت اِيُوَن كُو رُو عَرْمِي تَهَام دِيْن قَم دِيْن اَنْه حَكُوْمَه حَكْمَت زِيَاد مَنَس

عَيْشِشُو وَه بَا نَه فَا تَقَم جَبِيْنَد وَ عَقْلَه تُو م!

اَنْدُلُ كَه مِيوَه مِي رُمَه رَا حَت زِيَاد مَنَس

چَه تَه كَوَه بَلِيَكَه نَه رُو بَسِيَه حَكْمَه بَا نَعِيَان كُو رُو م بَسِيَه لُو رَا حَت نَعْمَت زِيَاد مَنَس

شَرَا يَه كَه اَمْنَه نَه رُو وَ وَ طَن عَقْلَه بَا دَرَا اَنْه حَلَمَه عَلَمَه عَقْلَه فَعْنِيَلَت زِيَاد مَنَس

عَزْت لُو بَا اَمَام مَكْتَم دَا كَه بِي كُجُوچ اَنْه حَق لُو اِنْه مَبَارَكَه شَفَقَت زِيَاد مَنَس

حَكْمَتَه عَزْمَتَه سَمْتَدَرَه كَه دُو مِي لَه دُكْ لَصِيْر

اَنْه تَهْمَنَدَه لَسِيَكِي بِم مَكَه قَمِيْت زِيَاد مَنَس

ترجمہ دعائے دوام دولت

- ۱- یارب! اقبال مندی حاکم صلح راز یاد گردان و عزت شاہی غازی جمال
افزون بخش!
- ۲ اے خداوند! اقبال و بخشش را علی الدوام بسی برافرازا و در علم شہرہ
بزرگیش زیادہ با دا!
- ۳- اے شاہ! انعام و اکرام و رحمت ایزدی دائم بتو حاصل یاد! صبح و
شام بتو توفیق و ہمت عبودیت حق بیش از بیش با دا!
- ۴- تخت تو اندر حفظ و حمایت غیبی حضرت حق محفوظ با دا! و بزرگی
و قدر و شان تو مزید با دا!
- ۵- ما ہمہ رعایا اندر سایہ عدل تو باراحت بودہ ایم، پس اندر دلہائے
ماہر و وفائے تو زیادہ یاد!
- ۶- نسبت شریف سیادت و حسبت شاہی اندر ذات تو جمع بودہ
پس شرافت خانوادہ شاہی تو افزون یاد!

۷۔ شاہ! ترا ہمگی عزتِ دینی و دنیوی مُسخر شد، همان گونه سال

بسال حکمتِ حکمرانی تو افزودن باد!

۸۔ اے درختِ زندہ دانش که در بارخِ غیشِ دائم سبز و خرم بوده ما

را از حصول سایه و میوه ات راحت فراوان باد!

۹۔ اے باغبانِ حاکمیتِ بارخِ هُنزَرهٔ دِلوار کوه! در بارخِ

عزیز تو نعمتِ آسایشِ زیاده باد!

۱۰۔ اے بادشاہِ دانشمند و طینِ هُنزَرهٔ امن و خوشی! تهنیتِ

علم و حلم و عقل تو زیاده باد!

۱۱۔ از جهتِ امامِ زمانِ معزز بوده و نیز ازین برتره دهاد! در حق تو

شفقتِ مبارک او زیاده باد!

۱۲۔ اے نصیرِ باہمت! دُرِّ گران مایهٔ را از بحرِ عمیقِ حکمتِ برار

این دُرِّ شائستهٔ شاہِ ترا قیمتِ زیاده باد!

میر محمد جمال

ای مشہد نیکنہصال میر محمد جمال خسر و جہاد و جلال میر محمد جمال
 حکم و شاہ وطن امن و پناہ وطن مانع بخور و جدال میر محمد جمال
 ای ملک نامور پادشاہ پرنسپل مایہ فضل و کمال میر محمد جمال
 خسر و نیکنو قدم باہمت سکین جو حکم معنی و شرح جمال میر محمد جمال
 ای بنو خم چون کمان شیر دلان زمان رستم سہراب و نزال میر محمد جمال
 ای مشہد فرخ سریرت از تو وطن بہشت از مدد و ذوالجلال میر محمد جمال
 چوں تو نشستی بتخت ای ملک نیکبخت ہنزدہ شد پُر زمان میر محمد جمال

بخت تو بایکے شادوزان ہمہ گشتند شد^۶ فارغ و آسوده حال میر محمد جمال
عدلی تو را ہی نمود زان ہمہ گشتند زود ساعی کسبِ حلال میر محمد جمال
قدر تو باشد بلند زانکہ توئی از جہت داور فرخنده فال میر محمد جمال
شاہِ وطن صدر دین سرور بالائین شیر دلیر جمال میر محمد جمال
ای بغریبان پناہ سایہ لطفِ آہ مالک ملک جمال میر محمد جمال
انچہ بدان ستمس و عام شاد تو ان کہ درام یافته از حال و قال میر محمد جمال
حکمت و علم و عمل یافتہ و زائر زان شدہ بے مثال میر محمد جمال
باذل اغیار و یار باہمس سازگار باہمت کو سگال میر محمد جمال
انکہ بود مختلف گرچہ بود چون الف پیش تو باشد چو دال میر محمد جمال
انکہ عدقیے تو شدش کہ نکوی تو شد حق بچشاند و بال میر محمد جمال

در حرم پر امان ہچومہ و اختران باہمہ اہل و عیال میر محمد جمال
 قصیدہ سفر کردہ شہاہ باد بحفظ الہ خیر و سلامت سال میر محمد جمال
 گلبن نظم نصیب خرم و بس دلپذیر
 روز دشب ماہ اول میر محمد جمال

امیرتہ ما

بعہد سعید جمال خان امیرتہ ما بعد آں شہ صاحب سر برینتہ ما
 کہ صلح و امن امان آدر ریاست ما بنظم حکم روشن ضمیرتہ ما
 و علی توست کہ مادر پناہ مولائیم علی دور بود و ستگیرتہ ما
 زرانی روشنت ای افتاب علم و ہنر گرفتہ شہرہ رائے وزیرتہ ما

دوامِ محبت تُو از خدا ہی خواہند
چہ مرد و زن اپنے صغیر و کبیر ہنترہ ما

بہ ہر قوم امن و وطن بادہ طربے شند
بروزگار تو برنا و پیر ہنترہ ما

ز شہور و فتنہ دنیا چہ علم عایارا
بزرگ سایہ اقبال میر ہنترہ ما

چو دوستانِ محکم بود شیر و بز ہاسم
بو وقتِ عدل شہ شیر گبیر ہنترہ ما

حصولِ حُبِ وطن دان وفائے شاہِ وطن

بر مر حکمتِ نظمِ نصیر ہنترہ ما

Spiritual Wisdom
and
Luminous Science

Knowledge for a united humanity

۹
عہدِ جمال خان

در ایامِ جمالِ خانی رعیت چون نباشد شاد
خدایش چون فرستادش در خرسندگی بجا
چو ما در عہد تو شادیم ز شر دشمن آزادیم
ضمیرِ روشنت دایم چو گل شادان خندان با
امیرانِ جہان را بین کہ خود دانی نہ من گوئیم
ترا این بخت روز افزون مہیہ مبارکبا
ریاست از تو معمور است و خلقتش بہر تو مشکور
و عاے دولتت گویند چو کردی جملہ آزاد

بسے از شرق و غرب اکنوں عقیدت مندیت خواہند
زہے اقبال کرو فرخدا داد دست و خواہد او
چشمین شاہے نکونامے نبودہ بر سر ہنر
کنون این خطہ مسعود چرا نبود بہشت آبا
تو فخر اہل کج خودی و صدر اعظم دینی
فلک گردد بکام تو کہ چشم بد بتو نرسد
دوام بخت و تخت انصیر الدین دعا گوید
کہ بہر عجز روز افزون خد اوندت نگہدارم

سُلطانِ وطن

حق نگهبان تو ای شاه تو نگهبان وطن
ما همه لشکر جبار و تو سلطان وطن
تا وطن تخت گه چوں تو شهبه ذوالکرم است
رشک فردوسین این است گلستان وطن
آنچه حق از سببت فضل بمامی دارد
گماش معلوم شدی زان بجوانان وطن
فتح و نصرت پس و پیش تو بهر جا که روی
آی شهر نیک سیر فر مردان وطن

۱۲
بُوئے جان بخش تو خوش تازہ بہارے آورد

در چمنہائی وطن اے گل خندان وطن،

وطن از نظم تو شد زندہ عبا وید کتون

مرحباً سایہ حق مفسرِ ماجبان وطن،

زان عقیدت کہ ترا مولد مسکن باشد

بادِ حبان و دل من یکسرہ مشربان وطن،

غازی الملتی والدین امیر مہنترہ

شہِ جمال خان ٹوئی گوہرِ رخشان وطن،

آنکہ نزدیک تو شد تازہ حیاتے یابد

چون نیابد کہ ٹوئی چشمہ حیوان وطن،

کوہ از جہائے رود بخت تو از جہاں رود

بشنو این مژدہٴ خوش آمی شہِ دورانِ وطن

بمرا دِلِ دانات فلک می گردد

دہر پاپوس تو شد آمی مہِ تابانِ وطن

قبلہٴ حاجتِ ما بجز تو نہ سوئی دگر است

چہ امیر و چہ وزیر و چہ غریبانِ وطن

من نہ تنہا شدہ ام بندہٴ احسانِ تو بس

ہر کسے بندہ شدہ سائرِ خلقتانِ وطن

در نشینِ تو نصیرِ راز و نیازی آرد

بتوانی کہ نوازی توئی سلطانِ وطن

بختِ جمالِ خان^{۱۳}

ای کہ زیر سایہ بختِ جمالِ خان یو دہ
از غنیمِ دنیا و مافیہا بحبان آسودہ
رنجِ دُوری را چہ دانی تو ندیمِ شاستی
ہمچو من رنجِ برون از غلِّ شاہ تر نمودہ
شاہ باشد سایہِ حق بر زمین از حقِ نشان
این سخن ہرگز نداند جاہلے بے ہودہ
چون زمانِ شاہِ عادلِ فخرِ پنجمِ بر بود
پس بوفش ہرچہ گویم کے یو دہ افزودہ

عدل شهنشاه مطلق را بعد از شاه دان

گر بمیزان حقائق نمکتا پیموده

جان دمال هر چه داری پاسبانش عدل شاست

در شرب راحت چنینی بے غم از آن یغثوده

شاه ما را قلعه محکم هست از کوه بود

تا نه پنداری که باشد حشر گل اندوده

قلعه کوپین نشان شاهی دایم بود،

تو چه دانی عقده اسرار حق نمکشوده

تحت گاه شاه ما بر بام دنیا زان بود

تا ببیند در جهان هر بوده نابوده

مسکن امن و سکون است ہنترہ اندر نظم تو^{۱۶}

نے دران قتل و تہ غارت نیست خون آلودہ

از طفیل شاہ آمد این چنین انعام ما

قدر این نعمت نداند جز جہان بیمودہ

قدر این نعمت تو دانی ای نصیر بے نوا

زانکہ در غربت بسی گشتی جہان بیمودہ

_____

خان کجود

بیا ای جانِ جانِ جانِ کجود تو شاه و والی و سلطان کجود
تو صدرِ اعظمی ہم غازی دین امیرِ ملتے ہم حسان کجود
ز مامتِ سیدی از بابشاهی تو عالی گوهرے از کان کجود
ز تو صدگونه زینت یافت ہنزه گل خنرانی از بستان کجود
بہ علم و فن ز تائیدِ خدائی رسانیدی بچوان نشان کجود
پہوگر و ماہِ انور فوجِ انجس بگردت مجتہع خلقان کجود
بحرِ پیرِ عہت و حکمت ماہری تو بدانش مفعرا ارکان کجود
ز خوش وقتی کہ دارِ پادشاه عادل کتم جان و تنم تشریان کجود

باوصاف کمالِ شکر و انہ^{۱۸} سبق بروی زہریشینان کجود
چرا باشد کسے در ظلمتِ غم تو ماہ کا ملے تابان کجود
رعیت از دل و جان شکر تو بحکمت منتظرِ خلقتان کجود
نظامِ پرمان شہِ جمالِ خان مبارک آئی وطن داران کجود
ازیں پس تنگدستی می نخواہم بوقتِ حاجتہم دوران کجود

گنہم درہائے منظوم نصیری
نثارِ مقدم جانان کجود

سید و شاه

فکر آباد می حلق شیوه سردار بود
 عنم نور خلق نترسد که خدا یار بود
 تاج شاهی بر سر کس و ناکس نه میزد
 بجز بعالی نسبی کو سرو سرکار بود
 سرو سرکار وطن شاه جمال حسان باشد
 کو نظامش همه کینود چو گلزار بود
 حمت از شاه جمال خان پسندیده نصل
 ابر فیضش بهمه همت زه گهر یار بود

بختِ فرخندهٔ او دہرِ مُسخر کردہ

طالعش برہمہ کس مطلع انوارِ بُود

ہنزدہ روشن شدہ از اخترِ مسعودِ جمال

تاناگوئی کہ کنوں نیز چو شب تار بُود

برہ از رمہ ہر گز نخورد گِگ و پلنگ

گلہ بان گر پئے اوناظر و ہوشیار بُود

دزدِ شب رو نتوال برویکے کالا را

گر عس دیدہ و رو پُر دل و بیدار بُود

ہنزدہ را ہیچ غمے نے بہر گونہ ہست

بچوں شہش بر سر آں تاحییرِ غم خوار بُود

۲۱
برعیت ہمہ آزادی ہر کارِ حکوست

صد چنین فائدہ زان خسرو داور بود

ہر کہ انفتد و قاعی شہ ما بے دخل است

او بہر جا کہ بود با رخ گلتار بود

برعیت شہ عادل چو بود ظل خدا

وصف آن سایہ بدانا بچہ روعار بود

شاہ شنید است ویسی خواندہ و علم دیدہ

تو مپندار کہ گاش سر گھسار بود

در تو شاہی و سیادت چو تن و روح بہم

باین صفت مجز تو شبے رانہ سزاوار بود

۲۲
عادت سید و شاه مقتضی خیر و سخاست

زان شهم مائل بخشایش و ایشار بود

هتزه پیش نظر شاه چو نمیدان قریب

دور بین پیش و شهم بر سر میسار بود

در منظوم پسندیده توصیف ترا

آنکه او ناقد و داناست خریدار بود

و عده خدمت شاه آنچه بخود کرده نصیب

آن همه کرده وفا زانکه وفادار بود

شاہ جمال خان ما

آی شہ تیگو سیر شاہ جمال خان ما

حاکم عالی گہر شاہ جمال خان ما

شہر و عالی نسب "غازی بلت" لقب

ناشر علم و ادب شاہ جمال خان ما

والی عالی مقام واقف رازہ نظام

ماہر صنایع انام شاہ جمال خان ما

آی ملک یا ظفر پادشہ دادگر

مرکز علم و ہنر شاہ جمال خان ما

تختِ عرشِ سعادت چو دید دیو بهالت رسید

علم و هنر شد مزید شاهِ جمال خانِ ما

ای بوطنِ پاسبان باعثِ امن و آمان

منکیه گهی بیکیان شاهِ جمال خانِ ما

ای گلِ باغِ وطن چشم و چراغِ وطن

عیش و فراغِ وطن شاهِ جمال خانِ ما

تاجِ بفرقِ وطن چون گلِ سرخِ چمن

همچو رواں در بدن شاهِ جمال خانِ ما

تو بر بیابانِ از زبانِ دُر و گهر بر نشان

خوش سخن و نکته دان شاهِ جمال خانِ ما

صبر تو شد پیمثال حلیم تو حد کمال

تخت تو شد لازوال شاه جمال خان ما ؟

آی تو جهان دیدہ بر بہ خرد چیدہ

مثل تو شنیدہ شاه جمال خان ما

چوں سیاحت روی شکر دلہا بری

بسبب و دل آوری شاه جمال خان ما

سرور شاہزادگان شاہ ہمہ راجگان

ماہ ہمہ خواجگان شاه جمال خان ما

تو بوطن شہریار تو بزمن نام دار

در ہمہ جا ذی وقار شاه جمال خان ما

از ہمنہ ملک و مقام آنکہ بُود نیکنام

آمدہ بہر سلام شاہ جمال خان ما

ای یوطن وید بان تا کہ بُود در آمان

ہمچو پدر مہربان شاہ جمال خان ما

ای تو شکیل و جمیل سید و شاہ و اصیل

عدل خدارا دلیل شاہ جمال خان ما

ای تو امیر زمان مسور صاحب قران

صاحب صد مہاں شاہ جمال خان ما

عزت تو با دا دوام طالع نیکت عسلام

فتح و کث نیش مدام شاہ جمال خان ما

۲۷
یادِ دولتِ پُر سُرورِ رنجِ و الم از تو دُور

قلبِ حضورِ تو نورِ شاهِ جمالِ خانِ ما

بختِ نو پائینده باد نامِ تو تا بسته باد
گفتِ نصیرِ زنده باد شاهِ جمالِ خانِ ما

Institute for
Spiritual Wisdom
and
Luminous Science

Knowledge for a united humanity

۲۸
عدله

جیتہ و مندیٰ لو بام میر محمد جمال
ہنر و وطنہ عدلہ مقام میر نور جمال
گو منس اتہ بن دمان تھانہ می ہنر و خان
بٹ میٹر م مہرہ کان میر محمد جمال
ملکہ سمر سا جو سا وطنہ ایٹکسٹہ بنا
بمشو تھم و ڈم ان ستا میر محمد جمال
امنہ وطنہ پادشاہ خوشیہ زمنہ پادشاہ
عدلہ نہ چنہ پادشاہ میر محمد جمال

ہو رہا تو کہ دربارِ لہم مذہب گہو ما ر لہم

عزیزتہ شریار لہم میر محمد جمال

کھیندہ ذمہ سب سے کارِ رحمتہ فرمان سوا

اُنہ میسہ بلہ ملکہ شامیر محمد جمال

علمہ گریگت دیولہ مقام ہینسہ ہنرہ پور و بام

گور مدور بائے امام میر محمد جمال

اُنہ چتہ معنیگ غم عقلہ غنتخ بٹ ہرم

داکہ گو منس بٹ ایٹم میر محمد جمال

دینہ صدر ملکہ تھم باکہ گگوئی می بہنم

اُنہ نہ وطن بٹ سفتم میر محمد جمال

ہنرُوہ گھو مارہ تاج اُنہ سسہ شریارہ تاج

عسرتہ دربارہ تاج مسیر محمد جمال

ملک پچاک ڈم ازاد ہنر و کھیتج بُٹ ابا

بُٹ تِگہ خازندہ باد مسیر محمد جمال

عیشہ بسیدہ نو بہار نیک عدتگہ نامدار

تل خوشی اُنہ کھینہ چار مسیر محمد جمال

سین لہ نصیر گوسہ دُعابٹ خوشنہ نایا خدا

ایمو عزیزانہ کا مسیر محمد جمال

---

۳۱ میر محمد جمال خان

رُوحِ دمنہ یاری گو چھس میر محمد جمال خان

دا کہ سداری گو چھس میر محمد جمال خان

نغم گتہ آسمان لم ساہینسنہ مرکا و لو وانا

عقتلہ کان علمہ دریا میر محمد جمال خان

عدلہ تانوزہ کتاب غازی الملتہ خطاب

نس کہ رگہ تازہ گلاب میر محمد جمال خان

بخت کہ اقبالہ دمن عدلہ گتہ سا جو منن

قدردہ دنیاء و لو نغن میر محمد جمال خان

چشم خداونده نظر گور ایون تھانه تظفر

بخت بهول کلجی گیسر میر محمد جمال خان

آن زمانا و لوله خان وطن لوا من و امان

هنز و فرود و نشان میر محمد جمال خان

گوئمہ دربارہ سفر نلہ شریٹیشہ دُخر

ان ڈہ چندریہ کہ بہ ار میر محمد جمال خان

عقلہ دستر گہ قلم بچو و وطن ہنز وہ تھم

ملکہ ان با کہ بہ عثم میر محمد جمال خان

می وطنہ عزتہ تاج مفلسیہ دروہ علاج

ماف اہتا باج و حتر اج میر محمد جمال خان

چہ ایش لم ایشو ایش کہ اُن طہ مٹسو

ملک ایون اُنڈہ ڈکو میر محمد جمال خان

نظمہ اینا ولو مثال غیچی اُنہ جاہ و جلال

عقتہ برہ اینہ کمال میر محمد جمال خان

نکرہ دریاگی فقیر شاہی ملک دوی لہ نصیر

اُن ڈہ یس بیہ لہ اشیر میر محمد جمال خان

شہزادہ غضنفر علی خان

مالک امینس گو کا شہزادہ غضنفر خان

انہ ٹورہ نظر گور شا شہزادہ غضنفر خان

انہ زمی زمی کہ بیا شریار ان شاہی محلہ گھو مار

شہزادہ زمانا چار شہزادہ غضنفر خان

عیشو وہ بسیہ اسقور نورانی سٹگہ گشپور

عزت لوگمنس مشہور شہزادہ غضنفر خان

علمگ ہنرگ بٹ پین تل حکمتہ چغہ باک سین

مشہور منہ دین دین شہزادہ غضنفر خان

۲۵
دانا شیہ جو ہر دیو سبقتگہ محکک یر دیو

تل لعلہ محکگہ بر دیو شہزادہ غضنفر خان

انہ بخت بی ہمیش بیدار نوخیز مگر ہیشیا

تھوٹس عمرہ بسر سردار شہزادہ غضنفر خان

می حاکمہ ایچنہ ساگ شریٹشہ بہاریہ راگ

گو یوزیم ہس ایوزر شاگ شہزادہ غضنفر خان

غیبانہ گنیش امداد گور خضر امینس استاد

انہ عمرہ بیت آباد شہزادہ غضنفر خان

تعلیمہ بخت جو رگی تل بینگہ شہرنی

ایکہ عقلہ خزانان بی شہزادہ غضنفر خان

۳۶
گن علمہ اُنم دولت اُنہ زندگی قناراحت

بسک میٹھی آنر عزت شہزادہ غضنفر خان

سس برہمچہ حکمت ہین اویرم منہ شفقت ہین

ببائیشا نہ عادت ہین شہزادہ غضنفر خان

برہ معنی نصیر اللیل رومیح راز فقیر لیل

سرداری امیر لیل شہزادہ غضنفر خان

Spiritual Wisdom
and
Luminous Science

Knowledge for a united humanity

شہزادہ

ای روشنی چشمِ جهان بینِ جمالی شہزادہٴ دلبرِ شہِ جاہ و جلالی
ای گوہرِ نایاب و گرِ انمایہٴ ناز در حدِ تجمل تو ہے رشکِ لالی
اں سر و کہ یکجا است نہ سر و روانی اں گل کہ نموش است نہ قندِ مقالی
در گلشنِ اقبال چو فصلِ بہاری بر چرخِ سعادت تو چہ ز ایتدہٴ ہلالی
پروردہٴ دانشِ کیم و ہنر تو ای فخرِ بزرگان تو با رتبہٴ عالی
ہر چند کہ تو خیز و نو آموز و نوینی بادش و تدبیر و عملِ فخرِ جمالی
اسبابِ تنعم تو صد گونہ ہنیت زان بیچِ ننانے تو پسندیدہٴ خصالی
من آنچہ بتوصیف تو مختم ہمہ حق بود لیکن بشنو عاتل و فرزانہٴ مثالی

اندر دل کی پسینہ تو بیچ نہ زیبید ^{۲۸} جگر غم نکو کاری و جگر خیر سگالی
 گن کار نکوئی کہ ازاں حلق شود شام ^{۲۹} یابی ز چپناں کار تو فرخنده مآلی
 در بار گہ داوری حضرت قہا ^{۳۰} کوشی کہ سرا فکندہ نباشی ز سوائی
 جگر بندگی خالق و جگر خدمت ملوک ^{۳۱} استجاند ہد سود جسمالی نہ جسمالی
 خیف است کسی را کبجا زار مکافات ^{۳۲} بے نقد نکوئی بہ بند و کیسہ خالی

حکمت چو یکے بحر و سخن گوزہ رنگیست

در گوزہ و ر آورد نصیر بحر زلالی

Sahih Muslim
Luminous Science

اللَّهُمَّ مَا لَكَ تَوَقُّعًا لِمَلِكٍ مِنْ تَشَاءِ

مَشْتَرَوِي

ای شہر نیو جنہال و نیکن بخت مالکِ عباہ و جلال و تاج و تخت
 صدر دینی و امیر ہنترہ والی و شاہِ سریر ہنترہ
 غازی اہل بیت ہلالِ مملکت صاحبِ بخود و سخا و مہربانیت
 ای توسلطان و امیر باظفر خرد و عادل خدیو دادگر
 شیر مردانِ وطنِ راستروی افسرانِ ملکِ خود را فرسی
 ای بتدبیر و صلاح ملک خویش از ہمہ دانشوران تو پیش پیش

دائماً اقبال و بختت چا کند^{۴۰} هر چه می خواهی بفرما حاضر اند

نظر سبحانی عدالت گستری غمخورد ملکی و غم بر با پروری

دانش و علم و همت چون خادمان با تو داریم بوده اند خدمت کنان

زانچه گفتیم بهتری و برتری باین سخن خرمه سره تو گوهری

این همه انعام و اکرام از خدا نئے ز کوشش بل از وجود و عطا

مالک الملک هر کرا خواهد دهد ملک این دنیا و یا ملک ابد

هم تواند داد ملک این و آن بکیست کوحرفی زند اندر میان

لیک نشنوی شه دانش گزین نکته بشیرین و رشک انگبین

نکته چون پوست است آومغزش حکمت است

مغز حکمت خور که پُر از لذت است

۴۱
بکینِ حُنینِ رسمِ است عہدِ قدیم
مشورتِ گیسوِ شاہانِ عظیم

از وزیران و خردمندانِ خویش
از حکیمانِ نیز از علمائے مکیش

نقدِ حرفِ آرندهایشانِ بزرگ
دانشِ شاہِ درمیانِ همچونِ محکم

از بہالتِ نونے از عاشقی
بل بدانامی بوجہِ عاشقی

تا بدانند در وجودِ حسی چہ حسیست
تا عیانِ گردد کہ زیرِ ولقِ چہ حسیست

گر نہ پُرسدِ حالتِ بیمار را
کے تو اندانِ طبیبِ تیمار را

ہرچ عاری نشمرد بجز عریض
کو پزیرد قطرہ ہارا از بسیض

پس بدستِ ابرِ بخشد آہا
اور ساند آہا را جا بجا

گنجِ را ننگے نباشد از پیشیز
گر نمی ارزد پیشیز می بیج چیز

گر چہ خور از نورِ بخشد مایہ
موشہ تارِ سیت ہم از سایہ

گر چہ رائے بر فرت و زد گوشتہ را ^{۴۲} آفتابش می نگوید کین چرا
 تا منم اندر زمان تو کیستی من بہان افروزم و تو چہ جستی
 در حضور حضرت دانائے راز بستگان اندر دعا و در نماز
 این چنین گوئند کہ لے بار اللہ از بلا ہا دار مارا در پشاه
 این چنین کن آن مکن از بہر ما عابد و زار بحیم در دست ہوا
 از چہ رونختند خدائے بے نیاز آن سخنہائے دغائے بس دراز
 می نگوید آنکہ بس کن امی فضول من با کراہت نمی دارم قبول
 من چو دانائیم چہ فہانی مرا من چو بینائیم چہ ہمنائی مرا
 گفتہ و ناگفتہ پیش من یکے کافر است آنرا کہ زمین دارد شکے
 تو نبودی این دعایت نیستیم من بر آوردم بہ ہستی از عدم

ذره بودی تو در پخت پدر^{۴۳} از دعا و از طلب تو بے خبر

پس ترا بر دم بطنِ مادرش از دعائیت نے نے از معذرت

من پیرو دم ترا بے گھننت، تو چه کردی غیر خور و خفتنت

خور و خفتنت بت بدیرت نبود، قدرت من پرورش ہا مے نمود

لقمہ گمیر لب کُشا بودے کجا! کے تو خائیدہ فرور دے غذا

من یسا نیم غذا از اہِ جناب از مشقت ہا ترا داشتم معاف

مُتصل در توروان نہسد غذا تا ترا باشد از ان نشو و نما

قریب بہت ز من معمور شد منشیت خاک تیرہ پر نور شد

بجملہ غنایے تو من کردم در سست بودے پس شدی چاک و سست

پس کنون تو آنچه گوی "کن کن" این بہ من زبید کہ بستم رب "کن"

گر خبین گفتی توانستی حکیم^{۴۲} یک فرمود است از لطف عظیم

از عدم تا بطن مادر بے طلب من نگاهت داشتم تو بے تعیب

چون بزادی من عطا کردم طلب پس طلب کن تو میا سار روز و شب

آن حسد اکو بود و انانے راز آنکه او بود و ما است بینا نیاز

عرض حال بندگان انخواستہ ما کنند او حال شان آراسته

حکمت اندر امثال آب

نہر شوئے شہر چون جاری شود قریہ قریہ رشک گلزار می شود

قریہ چون طفل است نہرش مادر است طفل دہ را مادر جو پرور است

زن چو طفل خود زیستان پرورد مادر جو صد ہزاران پرورد

از تبات و مور و مرغ و آدمی ^{۴۵} پرورش یابند از جوئے، نمی،
 زن اگر میزد بطفش دایه است سایه بگذشت و باوش سایه است
 مگر ببرد و مادر در چه مشکل است طفل و در ازندگانی باطل است
 این سیم قریه با چندین نفوس زود خواهد مرد و بعد از صد نفوس
 محنت در قرآن خدا فرد و محی "زآب رحمت آفریدم کل شیء"
 آب آبی بوده چون سیر من بود چون در آید در بن ما خون بود
 چون بغایند رفت شد خربوزه که در آید او بشکل کوزه
 گاه شد او شلغم و سیر و پیاز گاه باشد غنچه کا نیم باز،
 از درخت آمد بشکل میوه زو بهر جا بد و گر گون شیوه
 گاه پروانه شده که بلبله گاه مل باشد گهی باشد گلے

چون بکشت آمد بروی گندی ^{۴۶} پس در آید او بشکل مرومی
 باغ و گلشن هم از جوشم شود کوه و صحرا هم از او پُر نم شود
 ضایع آب ضایع نعمت بود
 زانکه این آب مایه دولت بود

حکمت استمداد علم و
 وحدت تن و سر و تاثیر نیک و بد با هم گهر

چون پدر و مادر ببلک خویش شاه مهربان و بس شفیق و خیمه خواه
 علم باشد شیر با هم غم گسار قوم تو مانند طفل شیر خوار
 بسته و افتاده در گهواره جز زگریه او نداند چپاره

طفلکِ نوزادہ باشد ناتوان^{۱۷} نے بگوئید "ناتوانم" از زبان
 طفلکِ آن وقتیکہ از مادر بزادہ حق ز رحمت گریہ اش اینعام^{۱۸} اد
 چون نیار و عرضِ حاش از زبان گریہ اش باشد دران دم جہان
 گریہ طفلکِ می نگوئید لفظ و حرف گریہ اش دارد بسی معنی ژرف
 تا نگردد ابر کے نشند و چمن تا نگردد طہصل کے نوشد لین
 ابر و عدو برق و باران برین آہ و سوز و نالہ اہل زمین
 ہچو یک مردِ عظیم است این جہان جہتہ اش ما و زمین سر آسمان
 لطیف است و کثافتہا نہ داشت تن کدورتہاے خود را بر گمناشت
 اشکِ خونین گریبار دینِ صبر در حقیقت آن بود خونِ حبسگر
 آبِ دل جاری شود زیر زبان ہم زبانی آبشش باشد روان

این سخن را خوانده ایم از عقل زهوش^۸ آب تلخ زهره می آید بچوش
بچسپین گرتن جدا باشد زمر مرده باشد خوار و سواد بیشتر

قیمت و قدر بدن با این ^{بسترا} گزندان و سرزبون و آب ^{بسترا}

باز سرهم بے تنی نکند سری خواجگی داند نداند چاکری

تن بعزت چوں سرش بر سر ^{فت} سرز مهر و شفقتش در بر گرفت

درد و راحت هر دو با هم ^{گیر} است
در حقیقت درد تن ^{درد} است

حکمت اندر تئیں اَبجدُ هَوَزُ

شما	حرف	نام	اعنی	شما	حرف	نام	اعنی
۱	ا	امام	امام حاضر	۵	ح	ہوش	سر خود
۲	ب	باکستان	پاکستان	۶	و	وحی	روح و حی
۳	ج	جمال خان	حاکم وقت	۷	ز	زیر	آسمان
۴	د	دانا یان	ہر کہ دانا باشد				

پس جگویم تا بفہمند مختصر ہفت سردارم چو دیو ہفت سر
 این تن پست داشت سر کا بلند زان بود در علم و حکمت از جہند
 ہچو شاخ ان گوزن این ہفت سر پست و بالا بودہ انداز ہمدگر

چون درخت ہفت رخ طرفہ یک تنہ از ہفت شاخِ رُستہ

چون تنہ ہر چند پایم در گل است میوہ ہر ہفت شاخم حاصل است

این سخن نیو و گزافہ بودہ راست وحدت موجود را بس طرفہا است

وحدتِ حسی زر و ٹے اتصال وحدتِ اُوحی بود از رُو ٹے حال

آب یک بود است چون در جو بود جام را زو پُر گنتی پس دو بود

بچشمین صد جام پُر کون ز آب پس صد و یک آب شد اندر حتما

پس تو آن صد جام را در جو بریز جزیکے آبے نما نہ پہنچ چمیز

وحدتِ جان را مثالے دیگر است وصفِ جان از وصفِ تن بالاتر است

وحدتِ جان بر مثال آفتاب بر سماوی نماید زیر آب

نورِ خور را بین تو در آئینہ نورِ حق در سینہ بے کینہ

توسری و کارفرز مقال^{۱۵} عرض حال تن بخوان از صرف حال

چون طلسمی بود این تخلیق من،

فکر با تدقیق پر تحقیق من،

Institute for
Spiritual Wisdom
and
Luminous Science

Knowledge for a united humanity

حکمت اندلسی علم دین کہ

چون آب صافیت در تہرے روان کہ قریرہ را آباوان کند و بمقدار ضرورت
 آب از نہر ہی رسد، و اگر آب از آسمان بجلی ببارد و بارخ و کشت اندکے
 قبولش کند و طاقت پذیرائی ہمگی آب ندارد، چون آسمان آب را باز
 دارد بارخ و کشت از بے آبے خشک ہی گردد، یا بودہ باشد کہ از بے
 ہنگامی باران بارخ و کشت تلف شود۔

علم دین اول مثل گویند آب از مثل ممتول و مقصودش بیاب
 آب جواز کوه ساران آندہ او بکوه از برف و باران آندہ
 برف و باران نیز از بحر عظیم کو عمیق است و بسیدہ است و قدیم

نہر شہر دین اگر باری شود ^{۵۲} قریہ قریہ رشک گلزاری شود
 دشت و صحرا زان بہشت آسا شود ہر گلے بویا ازان گویا شود
 آب حیوان است آب مُردہ نیت مایہ و اصل حیاتِ سردست
 این مہمان آبی کہ در باغ بہشت سینہ و گل زان شدہ غنیمت بہشت
 چون ازین نوشید خضر نیکیے در دو عالم تا ابد او گشتے حے
 معرفت آب حیوان گفتہ اند در مثل ممشول را بہ ہفتہ اند
 بجز چینی کو در آب حیات می ندید میشس مگر درش جہات
 در جہان بے استاد کاری نبود ہر کلیدی قفل خود را می کشود
 کے تواند ہر کسے آہنگری کے کُند با فندہ کار زرگری
 ہر ہنر را یک ہنر مند ہی بود ہر عدو را چونی و چندی بود

ہر کسے در کارِ خود ہاں ہر بُود^{۵۴} لیک از کارِ دگر قاصد بُود
 گر کسے از صد بداند صد ہنہد باین چنین نادر بُود تو زمان گذر
 دانش دین کان ہنہر ہاں اسراست جملہ پائی ماندہ آن ہچون پرست
 علم دین در سیدہ و فرزندان ہچو گنجے بُود در ویرانہ
 علم دین از انبیا و اولیاست کان عطائی بارگاہ کبریاست
 این ہمہ ہمدردی و انصاف بُود دین ہی آموخت دُنیا را بُود
 ارتقائے صنعت و علم جہان ہم دین بُودہ برائے امتحان
 گفت حق چیز ہے کہ باشد در جہان در خسراں بُود نزد ما نہان
 ما فرود آریم چون وقت آیدش
 تا ہفت داری کہ علمے بایدش

دین اگر نبود جهان گرد و تباہ^{۵۵} از چنان روزے ہی خواہم پناہ

حسام دینی نصیر اشاد باش
از غسل فکرِ جهان آزاد باش

Institute for
Spiritual Wisdom
and
Luminous Science

Knowledge for a united humanity

دانشیہ اسلامیہ محکمہ ترجمہ و تفسیر
آراکوز، بلقاع
۱۳ اکتوبر ۱۹۴۱ء